

նին տեսուչ։ Երկու տարի վերջը Մատթէոս կաթողիկոսին հետ՝ իր քարտուղար Էջմիածին գնաց եւ Ռուսահայոց հետ սերտ յարաբերութեան մէջ մտաւ։ Քիչ մ'հոքը արդէն «կռուկ», ամսակերթին իր գործն անդամ՝ կովկասի մէջ անուն հանեց, իւր յօգուածները մեծաւ մասամբ ազգային խնդիրներու վրայ էին կամ թարգմանութիւններ։ Բայց յիշատակութեան արժանի է «Գարեգին Սրբանձտեանց, կռուած ողբերգութիւնը, զոր ռոտաւոր չափով գրած է եւ այսօր գրեթէ արժէք չունի։» Կռուկը դադրելէն հոքը (1864) Ալաբակէն Գոլիս դարձաւ, ուր սկսաւ հրատարակել «Ծիւն Աւուայրի» ամսագիրը, որ հազիւ միամսյ կեանք մոռնեցաւ։ Այնուհետեւ իրեւ պետական քննիչ շրջեցաւ Հայաստանի շտա մը վայրերը։ Գոլիս դարձանային վերջը՝ լրագրական ասպարէզը մտաւ եւ աշխատակցեցաւ զանազան թերթերու։ Վերջին տարը տարիները գրեթէ անձնօթ կեանք մ'անցուց, գեղեցիկով «Ռուսմէ Հայոց պատմութեան», անուն երկասիրութեամբ, որ, ինչպէս Ա. Ալապուսեան գեղեցիկ կըսէ, «Աչքի առջեւ ունենալով ասիէ քանի մը տարի յառաջ Իզմիրեանց Յաննաթողլին ներկայացուած կիլիկեան շրջանի պատմութիւնը, որ չվարձատրուեցաւ իւր աւանդական ոճին եւ քննական ոգիէ զուրկ ըլլալուն համար, եւ ծանօթ ըլլալով իր հայրենի ըմբռնումներուն եւ հայրենամուտական ձգտումներուն, — որով միշտ Հայերն անձերի պատկերն եւ տիպար ազգ մը կը ճանչնար — չենք կարծեր թէ մեծ արժէք մ'ունենայ»։ Այս գործէն զատ ունի գեռ մէկ երկու անտիպ գրուածքներ։ Մարկոս Աղաբակեան իւր մահկանացուն կնքեց անցեալ տարւոյ Օգոստոս 4ին (Հ. Տ.) Կ. Գոլոյցի մէջ։

Երկու Տէմիրձիպաշեան ծանօթ հրապարակագիր, քանաստեղծ եւ փիլիսոփայ, ծնած է Խասգիւղ (8 Մայիս 1851). ուսման ընթացքը աւարտելէն վերջը, մտաւ լրագրական ասպարէզը։ Սակայն ծնողաց կամքին հնազանդելով թողուց Գոլիսը եւ Մարսիլիա գնաց (1874) Ecole de Commerceի ընթացքը կատարելու համար։ Քիչ մ'եքը թողուց ակամայ ընտրած կողմը եւ դարձաւ Գոլիս հետեւելու գրական նուիրեան (1876)։ Մինչեւ ութսունական թուականներուն վերջերս բազմաթիւ յօգուածներով՝ լրագրական աշխարհի մէջ մեծ անուն հանեց, բայց միանգամայն շտա թշնամիներ ալ յարկց։ Տէմիրձիպաշեան ամբողջ կեանքը անցուց հոգեկան հիւանդութեամբ եւ անձնապաշտութեան

զանազան փորձերէ վերջը՝ կրցաւ յաղթանակել եւ զրաւ տալ իւր տանջանքներուն (6 Յուլիս 1908)։ Տէմիրձիպաշեան իւր գրագէտ ու հրապարակագիր մեծ անուն վաստակած է. երեսուն տարի անընդհատ աշխատակցած է զանազան գրական ծածկանուններու տակ, ինչպէս. Գրասէր Ատոմ, Մեկնիա, Ազատախոհեան եւն։ Հրատարակութիւններէն յիշենք հետեւեալները. «Նոր Կեանք», Ա. Ազգային լեզու (Կ. Գոլիս 1879). «Փիլիսոփայական բառարան Ժողովրդական», (Անգ 1879, նախափորձ եւ 1880, փորձ). «Կրթական խնդրոյն վրայ», (Անգ 1880). «Գրականութեան բառարան գաղղ. հայ. (Բ. տպ. 1891). «Գրականութեան հայ. գաղղ. (1894) եւն։

Հ. Հ. Հ.

4. ՄԱՐԿՈՍ ԵՄՍՍԵՐԻՆ

Մեծ հաճոյքով կը նկատէինք Էջմիածնի «Արարատ» թերթին զարգացումն ու յառաջագիմութիւնը Գարեգին Աղայ. Յովսէփեանի խմբագրութեան օրով։ Ոչ միայն արտաքին պատկերը այլ եւ ներքին բովանդակութիւնը լուրջ կերպարանք մը ստացած էր. կանոնաւոր ծրագիր եւ առաջագրեալ նպատակ եւ ուղղութիւն սկսած էր տիրել։ Ցաւով կը լսենք գիտնական վարդապետին նոյն պաշտօնէն ելլելը, բայց մէկալ կողմանէ կը յուսանք, թէ յաջորդ խմբագիրը Մատթէոս Աղայ. իւր նախորդին պակասը զգալի չ'ըներ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՆՍՍՏԱՆԿԱՆ — Ի Հնդկոստան Զիւրջման (պատկերազարդ). 1. — Մուրացան Գ. 6:
ՊԵՏՐՈՎՍԿԱՆ — Բիւլանդին եւ Պարսկաստան. 8. —
Կիւրքին կաթողիկոս Աղայ. 14:
ԳՐԱՎԱՆ — Ուղղագրութեան խնդրոյ սողիւ. 21:
ՏԵՂԱՎԱՐԿԱՆ — Ժողովուրդի սերունդ. 24:
ԱՅԼԵՆԱՅԼԻ — 1. 1907 եւ 1908 լոյս տեսած հայերէն թերթերը. 27. — 2. Հայր մեր ԺԵ. դարու հայ արեւելեան զաւառաբարձութիւն. 30. — 3. Հրապարակութեան 31. — 4. «Արարատ» ամսագիրը. 32:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԿԱՆ ԵՄ ՊԵՏՐՈՎՍԿԱՆ ԽՄԵՐԱԿԻՐ

Հ. ԲՈՎԱՆԵԼ ԳԱՐԱՆԶ

ՎԵՆԵՐԱ, ՄԻՒՐԴՈՐԵԱՆ ՏԳՐԱՆԵՐ